

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Medeltida kontrollmärken av bly
Rydbeck, Otto

Fornvännen 23, 150-176

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1928_150

Ingår i: samla.raa.se

Medeltida kontrollmärken av bly.

Av

OTTO RYDBECK.

id utgrävningen av den medeltida borgen i Skanör påträffades i borgkullens västra del ett tusental tunna, fyrkantiga blystycken, av omkr. en kvadratcentimeters storlek. Dessa blystycken förete en prägel av växlande art, vanligen erinrande om de samtida s. k. borgarkrigsmynten, och äro i allmänhet på baksidan försedda med inristade kontrolltecken. Bevarade urkunder giva vid handen, att dylika blymärken använts som kvitto på skatteavgifter till konungen, som erlades av vissa näringsidkare under de medeltida Skånemarknaderna, "nundinæ schanienses", vilka florerade vid Skanör och Falsterbo samtidigt med det där under höstmånaderna pågående, rikt givande sillfisket. Enstaka andra märken med avvikande yttre ha däremot tjänstgjort som plomber på importerade klädesbalar. Innan dessa märkliga fynd från Skanör (inv.-nr 17300 i Lunds univ:s historiska museum) underkastas en närmare granskning i föreliggande uppsats, torde det emellertid vara behöfligt att i korthet redogöra för de allmännast förekommande typerna av liknande blymärken.

Redan under antikens dagar användes kontrollmärken av bly och brons i stor utsträckning. I Grekland voro de i regel stansade och försedda med ensidig prägel, medan de i Rom voro gjutna och bildförsedda på båda sidor.

Under kejsartidens Rom hade användningen av dylika myntliknande märken, benämnda "tesseræ", blivit satt i verkligt system. De användes sålunda av sammanslutningar och föreningar,

av arbetare, hantverkare och andra. Vidare utdelades de vissa bestämda dagar till behövande och berättigade då till erhållandet av ett visst kvantum säd, en summa penningar e. d. Dessutom tjänstgjorde de som inträdesmärken vid skådespel, bad, båtturer m. m. Slutligen fungerade de även som privata skiljemynt, vid brist på officiella sådana.¹

Liksom under antiken spelade märken och tecken av bly under medeltiden en betydande roll i Europa, särskilt i fråga om handels- och skatteförhållanden. De användes inom de mest skilda områden och i en omfattning, som man numera knappast kan ana, men som var lätt förklarlig i en tid, då skrivkonsten var så gott som okänd bland folket. Snart nog upptog man bruket av dylika märken inom nästan alla samhällsklasser. Även städer och sammanslutningar av skilda slag förde sina särskilda märken.

För hantverkare och köpmän i hansestäderna, vilka under medeltiden tidvis behärskade den nordiska handeln, hade de naturligt nog den största betydelse. En hantverkare var sålunda skyldig att anbringa sitt märke å de varor han förfärdigade. Detta märke, jämte vederbörande förenings- eller stadsmärke, medförde t. ex. att en hantverkare kunde ställas till ansvar för en underhållig leverans.²

Köpmannen var visserligen icke direkt skyldig att märka handelsförda artiklar, men han gjorde det likväl av många orsaker. Dels skyddade märkena honom från förväxlingar med andra fabrikat, dels utgjorde de ett identitetstecken. Om t. ex. ett skepp med varor strandade och lasten räddades, kunde köpmannen återfå sin egendom tack vare de på varorna befintliga märkena. Detta firmamärke vilket, såsom redan omnämnts, ofta hade formen av ett bomärke, supplerades av särskilda kontrolltecken, vilka ut-

¹ M. ROSTOWZEW, *Römische Bleitesseræ* (Klio, Erster Ergänzungsband, 1905).

² Jfr OTTO HELD, *Marke und Zeichen im hansischen Verkehr bis zum Ende des 15. Jahrhunderts* i *Hansische Geschichtsblätter* 1911 s. 481 f.

visade varans kvantitet och kvalitet. Märkenas handhavande stod under uppsikt av en stadens tjänsteman.

Dylika märken och bomärken anbragtes på synliga ställen å varornas förpackning. De syddes eller tecknades på säckarna, skuros eller inbrändes på fat och kistor av trä. Krita, färger och stämpeljärn användes vid de direkta märkningarna.

På de silltunnor, som användes vid de skånska fisklägena, inbrändes sålunda särskilda cirkelformiga märken, olika efter fiskens kvalitet. De gamla tunnorna fingo ej ånyo användas, utan förstördes, för att de på dem befintliga märkena icke skulle kunna användas på nytt. Märkesförfalskning inom alla områden var nämligen ej sällsynt under medeltiden.

En exportvara, som spelade en stor roll i hanseaternas utförsel till de medeltida Skånemarknaderna, var tyg- och klädespackor. Dessa inslogos i särskilda höljen, och buro namnet terlingar samt förekommo i stort antal å utförsellistorna från Lübeck till Skanör. På dessa tygpackor anbragte avsändaren plomber av bly försedda med vederbörlig stämpel. På tullmärket stod vanligen landets huvudstads vapen.

Bland fynden på borgkullen i Skanör förekomma tre större blyplomber, som förmodligen använts å klädespackor. Den ena av dessa (fig. 81,4) torde ha införts från Mecklenburg, om man får döma av tjurhuvudet å stämpeln. Den andra, som å ena sidan visar ett stående lejon, å den andra ett kors med ett par otydliga majuskler under (fig. 81,5), härrör från den bekanta klädesvävarstaden Ypern.¹ Den tredje plomben företer bilden av ett träd med en fragmentarisk, numera tyvärr oläslig inskrift (fig. 81,6). Även i systerstaden Falsterbo har upphittats en klädesplomb (fig. 82,1), som nu förvaras å Historiska museet i Lund.

Användningen av blymärken hade emellertid under medeltiden en vida större omfattning än vad ovan angivna redogörelse giver vid handen. En belysande inblick i dessa förhållanden, får

¹ H. HILDEBRAND, *Sveriges medeltid*, I fig. 339, s. 708.

Fig. 81. Fynd från Skanörs borg. 1. Fragmentarisk barr av bly. 2. Plåt av bly. 3. Blyremsor. 4—6. Blyplomber. 7—16. Skattemärken av bly. 17—18. Större blymärken. 19. Form av bronns för tillverkning av skattemärken.

man i fransmannen Forgeais' stora arbete över de blymärken, som påträffats i Seine, vid de broar, som i Paris leda över nämnda flod.¹ Av denne författares detaljerade redogörelse erhåller läsaren en ingående föreställning om deras stora och mångsidiga användning.

Naturligt nog utgjordes de i Seine påträffade blytecknen till ett stort antal av pilgrimsmärken från stadens många kyrkor.

Fig. 82: 1. Blyplomb från Falsterbo. 2. Skattemärke av bly från Falsterbo.
3. Pilgrimsmärke av bly med S:ta Birgittas bild funnet i Lunds domkyrka.
4. Pilgrimsmärke av bly med scen ur Martinslegenden, funnet i Lund.

Denna form av kontrolltecken hör till de mera allmänt kända. Den botgörare, som besökte en vallfartsort, kunde sålunda redan under ganska tidig medeltid förvärva ett dylikt märke från orten ifråga.² Vanligen voro dessa pilgrimstecken försedda med vederbörande helgons bild eller attribut och en inskrift med stället namn. Märket bars på dräkten eller hatten och utgjorde ej blott ett vanligt minne av färden utan även en kontroll på att pilgrimsresan, vilken ofta ålagts vederbörande som bot- och bättringsfärd, verkligen företagits. Dylika pilgrimstecken ha påträffats i stort

¹ A. FORGEAIS, *Collection de plombs historiés, trouvés dans la Seine, Paris 1862—65 T. I—IV.*

² H. HILDEBRAND, *anf. arb. III, s. 808 f.*

antal ej blott i Seine, utan även i Thames¹ samt dessutom, i enstaka exemplar, överallt inom den kristna kyrkans område. För Sveriges vidkommande äro Birgittamärkena särskilt karakteristiska. Till de av Hildebrand i Sveriges medeltid avbildade kan läggas ännu ett, som upphittats i Lunds domkyrka vid dess restaurering och som nu förvaras i Lunds universitets historiska museum (fig. 82,3, inv.-nr 344). Ett pilgrimsmärke av ovanligt tidig typ, även detta funnet i Lund, visar fig. 82,4. Det föreställer av allt att döma en scen ur Martinslegenden och tillhör sannolikt 1100-talet.

Men även ett annat slag av kyrkliga blymärken påträffades i betydande mängd invid de parisiska flodbryggorna. Vid de kyrkliga donationerna under medeltiden voro vanligen fästade som villkor, att ett visst antal mässor skulle hållas för donatorns själ. Det visade sig emellertid stundom svårt att förmå prästerna till ett plikttroget fullgörande av dessa skyldigheter. Man fann då på, att till officianterna utdela en jeton, mot vilkens uppvisande dessa fingo uppbära en viss ersättning. I somliga kyrkor räckte det med en dylik jeton för hela dagen, men åt de större kyrkorna i den franska huvudstaden präglades blymärken för varje särskild mässa, vanligen med dennas namn angivet på kontrollmärket. Detta bruk med märkesutdelning vid en högtid lever ännu i viss mån kvar i de akademier och lärda samfund, där man utdelar en jeton till de vid sammankomsten närvarande.

Även andra slag av blymärken påträffades emellertid. En del av dessa identifierades såsom utgivna av konungen, drottningen och andra medlemmar av det kungliga huset i form av kvitton för de förnödenheter, som dessa under sina resor i landsorten hade rättighet att utan ersättning rekvirera av sina undersåtar. Märkena skulle helt enkelt utgöra bevis på att dessa senare skulle slippa sådana rekvisitioner antingen för all framtid eller till dess det ånyo blev deras tur att ihågkommas med dylika.

Andra blymärken utgjorde hemliga igenkänningstecken på

¹ *The Encyclopædia britannica.*

medlemmar av vissa politiska partier och sammanslutningar och hade sin stora betydelse under de oroligheter, som kännetecknade åtskilliga perioder av landets historia.

Dessutom förekommo även sådana tecken, som användes av hantverkare och leverantörer, således av ungefär samma slag, som de, vilka ovan omnämnts på tal om de hanseatiska handelsförbindelserna.

Att liknande blymärken voro synnerligen vanliga under medeltiden framgår bl. a. av en serie uppsatser i *Revue de la numismatique Belge*. I denna tidskrift publiceras bl. a. en redogörelse för blymärken, som påträffats i staden Théroouanne i nordöstra Frankrike.¹ Författaren, Deschamps de Pas, indelar de därstädes funna blymärkena i tre grupper: 1) alfabetiska blymärken, 2) handelsmärken och 3) nödmynt.

De förstnämnda äro små runda blyplattor formade som ett litet mynt och vanligen dubbelsidigt präglade. Ena sidan är försedd med ett bokstavstecken, andra sidan antingen med ett annat bokstavstecken eller med ett ornament eller en djurbild. Stundom saknas bokstavstecknet och ersättes av en djurbild, en kungakrona e. d. Deschamps de Pas menar, att man på 1400-talet användt tecknen i fråga i pedagogiskt syfte för att lära barnen läsa!

Den andra kategorien skiljer sig egentligen endast till formatet från den förra, i det att märkena äro fyrkantiga i st. f. runda samt något större.

Till den tredje gruppen höra i regel dubbelpräglade runda blymärken, ofta av samma utseende som första gruppens, men ej sällan alldeles likadana som vanliga mynt, stundom t. o. m. försedda med inskrift.

För den, som äger kännedom om de danska borgarkrigsmyntens tarvliga utstyrsel under 1300-talet, förefaller det ganska troligt, att samtliga dessa kategorier helt enkelt gjort tjänst som lokala nödmynt eller polletter, lätt förklarligt under en tid, då

¹ M. DESCHAMPS DE PAS, *Notice descriptive des méreaux trouvés à Théroouanne* (*Revue de la numismatique Belge*. S. 5, T IV, 1872 s. 37).

skiljemynten ej alltid strömmade till i så riklig mängd, som behovet påkallade. Visserligen förekomma enstaka präglar, vilka påminna om de skånska blymärkenas, men detta är endast en tillfällighet, och den för Skanörmärkena karakteristiska "kontrolleringen" saknas.

Dylika provisoriska mynttecken av bly ha emellertid påträffats på många andra ställen. De holländska städernas "méreaux", små blymärken, vilka på ena sidan visade datum och stadens vapen eller en inskrift och på den andra en bokstav samt ett nummer, gjorde sålunda liknande tjänst.¹ I London gav bristen på skiljemynt upphovet till de oändliga massor av blymärken "tokens of lead" (plumbei Angliæ), vilka under 1400-, 1500- och början av 1600-talet cirkulerade i handeln. Dessa präglades visserligen av enskilda, men i början av 1600-talet utgavos sådana t. o. m. av staten.² Under ännu senare tid ha överallt polletter kommit till användning i betydande utsträckning, exempelvis vid större industrieföretag o. d.

En förenande länk mellan dylika blymynt och de vårdslöst präglade danska borgarkrigsmynten utgöra de mynttecken av tunt kopparbleck, som i stort antal påträffats å Bornholm³ och av vilka ett är bevarat (fig. 83,1) i danska Nationalmuseets i Köbenhavn myntsamling.⁴ Hitintills äro sålunda de skånska, som skattekvitton använda märkena ensamma i sitt slag. Det fåtal rundade blymärken, 36 st. (33 med ensartad prägel, 2 med en annan, 1 med en tredje), sannolikt från 1500-talet, som påträffats i närheten av Göteborg vid Kastellgården, det gamla Kungahälla, och

¹ L. MINARD VAN HOOREBEKE, *Description de méreaux et jetons de pré-sence etc. des gildes, et corps de métiers, églises etc. Bd II*, Gand, 1878—79, Amsterdam s. 69.

² Jfr. ROSTOWZEW, *anf. arb.* s. 113 och J. H. BURN, *A description of the London traders, tavern and coffee-house tokens currant in the 17 cent.* London 1895, samt SAVOT, *Discours sur les médailles antiques*, Paris 1627, 45.

³ Enligt välvilligt meddelande av Museumsdirektör M. Mackeprang.

⁴ Enligt uppgift, som godhetsfullt meddelats av fil. doktor John Tandberg, lära liknande märken av bly ha påträffats i vallgraven kring Hammershus på Bornholm.

som förvaras på Göteborgs museum (fig. 83,2), tillhöra säkerligen även de nödmyntens klass. Samtliga äro ensidigt präglade och ett av dem, med omskriften Jacob Nielsøn har samma utseende som ett vanligt mynt. Som nödmynt bör även uppfattas den dubbelpräglade lilla blyplatta, vilken påträffats vid utgrävningen av Alsnöhus på Adelsö i Mälaren. På ena sidan är ett majuskel-A instämplat, på den andra ett likarmat kors.¹

Till samma eller också till leveranskvittonas kategori torde

Fig. 83. Nödmynt. 1. Av koppar från Hammershus. 2. Av bly från det gamla Kungahälla. 3—4. Av bly (möjligen leveranskvitton) från Falsterbo.

tre prydliga runda blymärken höra, två av dessa, dubbelsidigt präglade, från konung Albrekts av Mecklenburg tid (fig. 83,4) och ett från Eriks av Pommern (fig. 83,3), vilka jämte beslaget till en dolkslida påträffats vid grävningar i en fiskebod e. d., omedelbart väster om den tångvall, som i väster begränsar den s. k. Fidevången i Falsterbo.

En alldeles särskild typ av blymärken utgjorde de tiggarmärken, som användes, för att kommunernas egna tiggare skulle

¹ BENGT THORDEMAN, *Alsnöhus*, s. 60.

kunna utöva sin verksamhet utan att behöva konkurrera med landsstrykare från andra trakter.

Den stora skillnaden mellan de besuttna och de obemedlade klasserna, i förening med den katolska kyrkans starka betonande av plikterna mot de fattiga, skapade under medeltiden en tiggarklass av högst betydande omfång. Under intryck av det hot mot hembygdens fattiga, som det överhandtagande landsstrykarproletariatet utgjorde, hade man sålunda i Spanien redan 1393 sökt organisera tiggerväsendet genom införande av allmosetecken präglade med vederbörande stads vapen, och 1424—25 påbjöd en parlamentsakt i Skottland alla tiggare, vilka med överhetens tillstånd utövade detta sitt näringsfång, att bära ett särskilt tecken som kännemärke.¹

Denna medeltida form för organisering av tiggeriet hade så rotfäst sig, att man ännu långt in på 1800-talet i vissa trakter av Skottland och även i Sverige använde sådana märken. I ett sockenstämmobeslut av år 1818 förklarar Skultuna församling i Västmanland att socknens egna fattiga skulle förses med särskilda tiggabrickor. De fingo, vid risk av brickornas förlust, ej ge sig ut på tiggeri i andra socknar. Några år senare, 1827, bestämde, att de fattigas brickor i Skultuna skulle märkas med bokstaven S.²

Även från Värmland äro tiggarmärken kända. Ett sockenstämmoprotokoll av år 1782 angiver sålunda, att i Grums socken s. k. fattigbrickor skaffats åt dem, som fått tillstånd att tigga inom församlingen, detta för att hindra utsocknes tiggare att där bedriva sitt näringsfång. Dylika brickor, vilka omtalas från de flesta socknar i Värmland, bestodo vanligen av plåt och voro försedda med socknens namn och stundom även med ett nummer.³ I Borgviks kyrka omnämnas sålunda bland nu förkomna

¹ Jfr HUGO MATTHIESSEN, *Tiggertegn*, i *Fra Arkiv og Museum*, Serie 2, B. I. s. 111 f.

² SIGURD ERIXON, *Skultuna bruks historia*, s. 281.

HELGE KJELLIN, *Kyrkor i Grums härad* (Sveriges kyrkor, Värmland) s. 32.

inventarier fattigbrickor från 1771,¹ och i Nors kyrka funnos sådana som tillkommit 1790.² En del runda fattigbrickor av plåt, 6,5 cm. i diameter med inskriften "Ed Sn", bevaras ännu i Eds kyrka.³ År 1790 beställdes i Segerstads församling tiggabrickor med sockennamnet "till oinroterade fattighjon att fästa på kläderna". De tyckas ha kommit ur bruk snart nog, ty de såldes 1823.⁴

I Danmark omtalas tiggarmärken präglade med stadens vapen redan under Kristian den II:s tid, "et besönderligt Stadstegn, som de skulde bære aabenbare paa deres Bryst", och 1548 fingo borgmästare och råd i alla städer befallning att giva fattigt folk, som av ålder eller sjukdom voro nödsakade att tigga, "Tegn paa Brystet". I städerna präglades märkena med stadsvapnet, medan de på landet försågos med några bokstäver av sockenkyrkans namn.

Vanligen voro dessa märken av bly eller tenn, men de förekommo även i mässing. Den danske forskaren Hugo Matthiessen avbildar i sin här citerade uppsats ett med stadens vapen försett tiggarmärke från Köpenhamn av år 1605. Egendomligt nog finnes i Lunds universitets historiska museum ett nästan identiskt likadant märke av mässing med årtalet 1664 (inv. nr 19327). Detta är av ungefär samma storlek som det förra och har liksom detta även ett hål upptill, varmed det fastgjordes å dräkten, men det är avlångt åttkantigt i st. f. ovalt till formen (fig. 84,1). Stadsvapnet å prägeln är detsamma, men inskriften är icke IC utan IM. Därtill kommer att på dess baksida ingraverats fyra rader bokstäver, tre i varje rad, nämligen överst IBM, därunder HES, ORS och MIS. Man kan tänka sig, att den översta raden IBM betyder det samma som framsidans IM och att den måhända innehåller initialbokstäverna till den församling tiggaren tillhört e. d. Då de tre nedre raderna alla sluta på S, är det sannolikt att de föreställa

¹ HELGE KJELLIN, anf. arb. s. 59.

² Anf. arb. s. 97.

³ Anf. arb. s. 128.

⁴ Anf. arb. s. 156.

personnamn, förmodligen initialerna till innehavarens namn. Då en tiggare dog, sprättades nämligen tecknet av hans paltor och överläts till en annan. I det s. k. Rosengrenska lagförslaget under Karl IX:s regering heter det om dessa legaliserade tiggare: "hvilka och skall gifwas ett visst märke aff messing eller teen, med några bookstäfwer förtecknadt socknens och personens namn, ther the boendes ähre".¹

Tänkbart är emellertid, att ifrågavarande tecken på grund av sin prydlighet tillhört en "tiggarkung", d. v. s. den individ, som

Fig. 84. 1. Tiggarmärke från Köpenhamn. 2. Form från Lund, förmodligen för gjutning av tiggarmärken.

hade i uppdrag att övervaka och anförda tiggarskrået under dess bettlarefärder och förjaga främmande tiggare. På 1580-talet betalade t. ex. staden Helsingör 8 skilling för "Vaaben at udgrave til Stodderkongen", och det noterades dessutom en utgiftspost på 13 skilling för: "3 store Messingstegn, som Stodderkongerne bære paa dem",² varjämte staden bekostade såväl kläder (röda, hatt med gröna fransar) som käpp (målad i blått och rött) åt denne tjänsteman. Det är säkerligen en dylik "tiggarkung", som arkitekten Erik Palmstedt avser, då han år 1778 i sin "Resedagbok" på tal om staden Lund relaterar: "orena Gator och

¹ Jfr ERIXON, anf. arb. s. 281.

² Jfr MATTHIESSEN, ovan anf. uppsats.

Compagnier af tiggare anförde af en ordningsman, äro omständigheter hwilka utmärka til någon liten del styrlens swaga".¹

I Lunds universitets historiska museum förvaras även en liten sandstensform avsedd för gjutning av runda märken, 3,4 cm. i diam., med staden Lunds vapen och med inskriften Lund överst samt årtalet 1615 nederst (fig. 4,2, inv. nr 16079). Det förefaller ej osannolikt, att denna form varit avsedd för gjutning av just tiggarmärken.

Att tiggarmärken använts i Ystad vid ungefär samma tid tyckes framgå av utdrag ur stadsräkenskaperna därstädes. I en anteckning av den 5 febr. 1637 läses sålunda: "Giffued Rassmus Carlssøn efter Borgemester och Raads befallning for 80 tegen hand gjorde, hvilke bleffue Uddeltt jblandt de fattige"² och under den 3 mars 1647: "giffued Rassmus Karlssønn for 120 stöcke blytegn thill fattige folck... 3 dl 3 mk".³ En möjlighet är väl att ifrågavarande blymärken böra uppfattas som polletter, berättigande innehavaren till en viss andel vid utdelandet av födoämnen e. d., men det förefaller mera sannolikt, att anteckningarna avse vanliga tiggarmärken. Då Linné omkring hundra år senare besökte staden voro emellertid tiggarna "avskaffade" och fattigvården ordnad på ett mera tilltalande sätt.⁴

Såsom redan i uppsatsens början omtalats, påträffades vid utgrävningen av borgen i Skanör ett tusental blymärken av hitills icke publicerad typ. Deras storlek är föga växlande, vanligen omkring en centimeter i kvadrat, medan tjockleken uppgår till omkring en millimeter, sällan mera, ofta, på grund av märkets omprägling, mindre. Formen är vanligen oregelbundet fyrkantig, stundom rund.

De allra flesta av dessa blymärken äro på ena sidan försedda

¹ ERIK PALMSTEDT, *Resedagbok 1778—1780*, s. 23, utg. av MARTIN OLSSON.

² Enligt välvilligt meddelande av Hovrättsrådet Fredrik Grönwall.

³ N. WIMARSON, *Ystad mot slutet av danska tiden* (Fästskrift utgiven av Ystads fornminnesförening 1918 s. 40 not 1).

⁴ LINNÉS *Skånska resa*, utg. av De skånska landskapens hist. o. arkeol. förening s. 200 (263).

med en prägel av växlande karaktär, antingen olika typer av bokstäver (fig. 85) och bomärken eller bilder av skiftande slag: pilspetsar, kronor, stjärnor, kors, människo- och djurhuvuden m. m. (fig. 86 o. 87). De märken, som sakna prägel, få betraktas som förarbeten eller som avfall vid fabrikationen. Flertalet av de präglade blystyckena äro på baksidan försedda med kontrollmärken av olika slag, inristade eller instuckna med kniv eller annat spetsigt instrument. Kontrolltecknen utgöras antingen av linjer, parallella eller i korsform, eller av punkter och hack, ofta omgivna av en begränsande kontur, eller av kombinationer mellan dessa teckentyper. Vilket omfång ifrågavarande blymärkesfabrikation hade, visar bäst den omständigheten, att det lyckats förf. fastställa ej mindre än ett 80-tal olika kontrollkombinationer (fig. 87). Då det emellertid finnes åtskilliga luckor i de system, som nämnda kombinationer tillhöra, måste dessa senare ursprungligen ha varit vida flera. Då det dessutom visar sig, att omkring 250 olika präglingar förekomma å de vid grävningen påträffade blymärkena, får man en inblick i huru betydande denna teckenprägling i verkligheten varit.

Dess omfattning ådagalägges f. ö. av åtskilliga andra omständigheter. De bilder, som präglats å blytecknen, äro först och främst bokstäver, vilka förekomma å ungefär halva antalet tecken. Av alfabetets bokstäver påträffas olika varianter, vanligen till ett antal av mellan 4 till 9 av varje bokstav. Enstaka bokstäver t. ex. k, n, o och q uppträda emellertid endast i 2 olika varianter, medan bokstaven x helt saknas. Detta kan endast betyda, att fyndmaterialet är så pass obetydligt i förhållande till samtliga i marknaden utsläppta blytecken, att ofantliga luckor finnas i fyndserierna.

Ett bevis i samma riktning lämnar ett å kullen påträffat fynd. Bland de många blytecknen har nämligen även hittats en fragmentarisk form, i vilken dylika tecken blivit präglade. Formen består av en i alla kanterna trasig, 4 mm. tjock bronsplatta med dimensionerna 3,6 × 3,4 cm., i vilken ingraverats bokstäver omgivna av begränsande räta linjer, även dessa försänkta i plattan (fig. 81,19

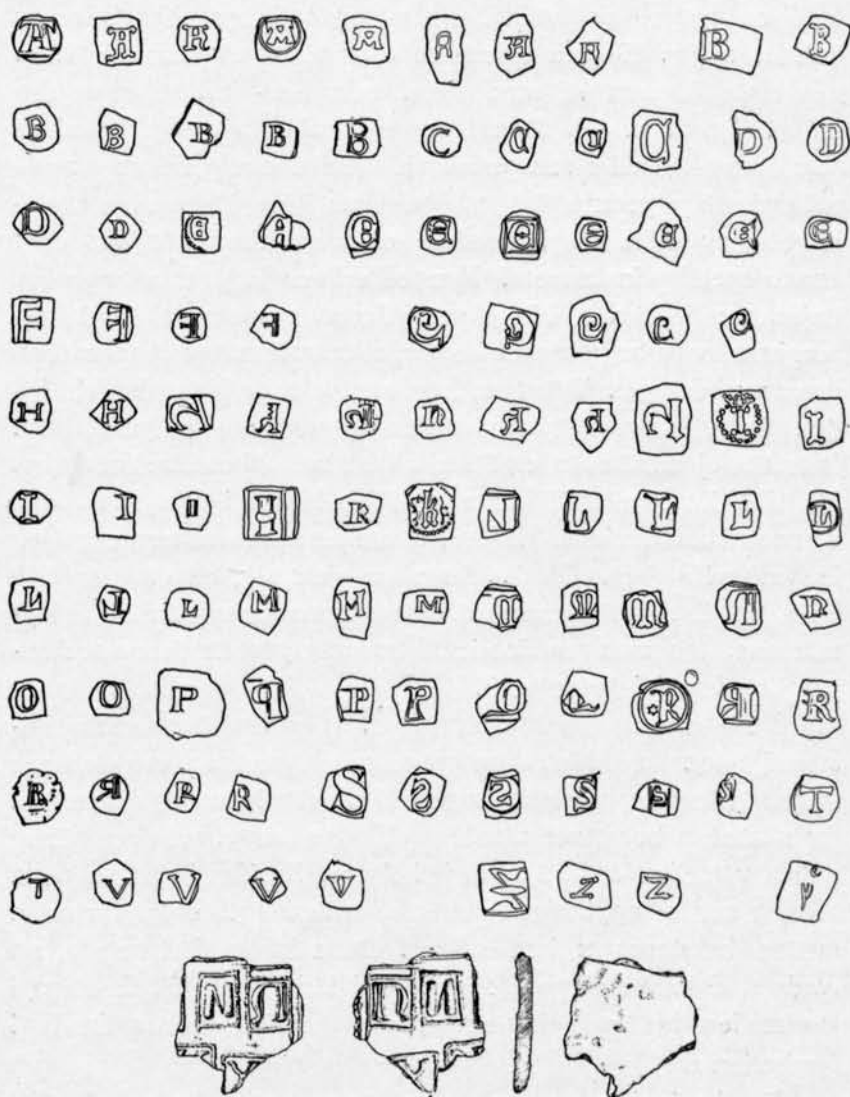

Fig. 85. Skattemärken av bly från Skanörs borg; nederst till höger form av brons för tillverkning av skattemärken, till vänster avtryck av denna form.

och fig. 85 nederst). Bokstäverna utgöres av majuskler, två hela och två söndriga. De båda hela föreställa bokstaven N, i två olika typer, den ena rätvänd och den andra avig (ett fenomen som f. ö.

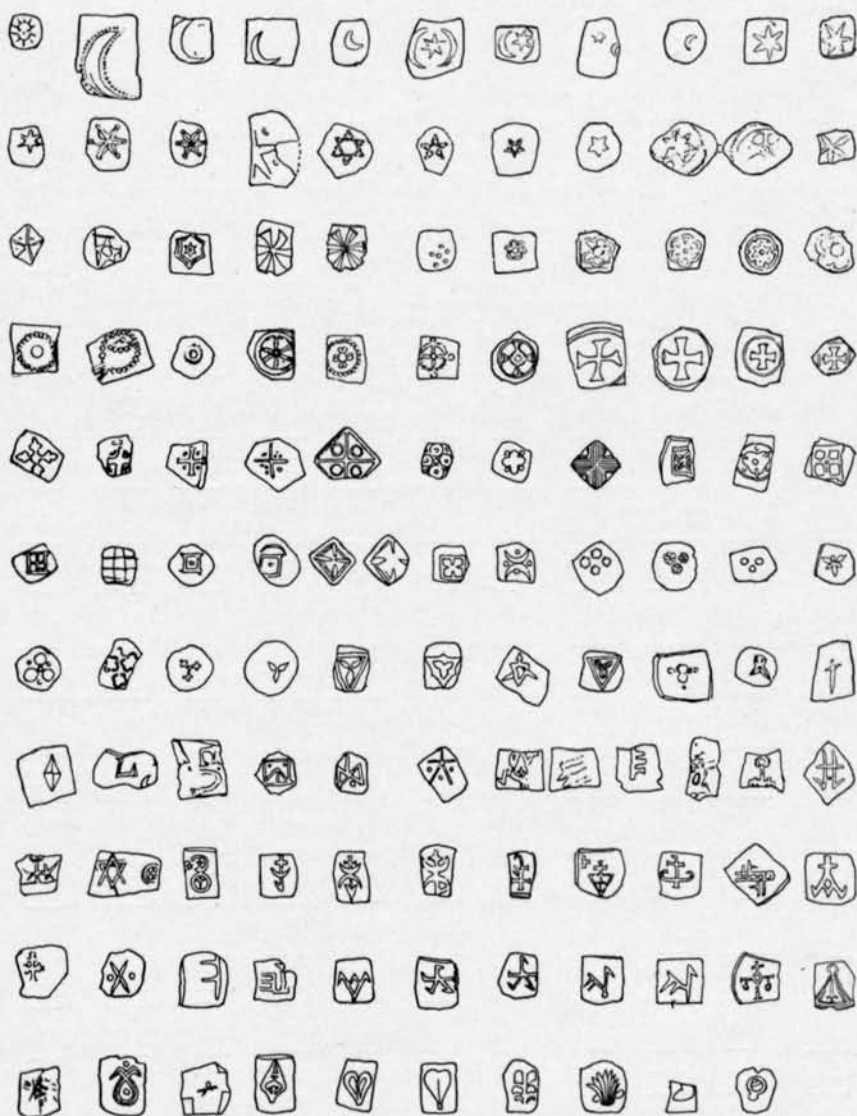

Fig. 86. Skattemärken av bly från Skanörs borg.

är mycket vanligt bland bokstäverna å blymärkena), medan den minst skadade av de båda övriga typerna med säkerhet föreställer X, den andra förmodligen samma bokstav (möjligen ett K).

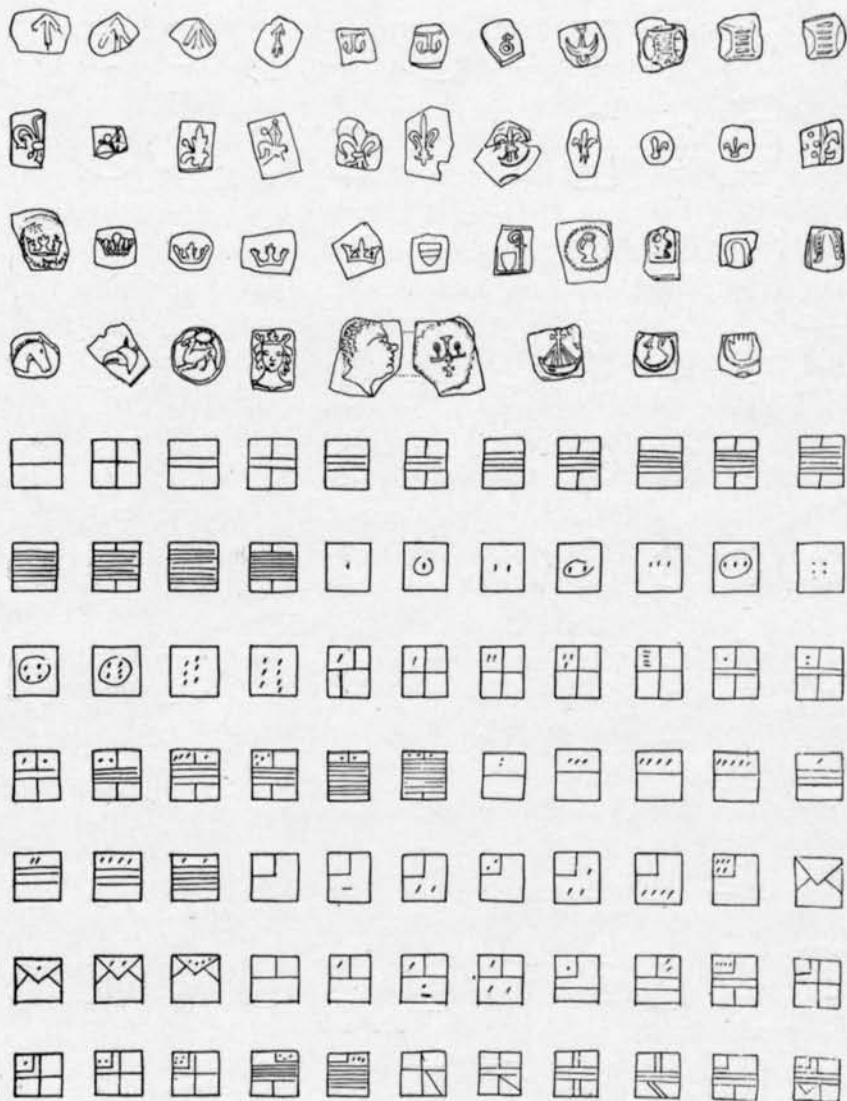

Fig. 87. Överst fyra rader skattemärken från Skanörs borg. Därunder olika kontrollkombinationer från märkenas baksida.

Det märkligaste är emellertid, att ingen av de fyra å fornen ingraverade bokstavstyperna återfinnes på någon av de 800 med prägel försedda blymärken, vilka vid sällning påträffats å borg-

kullen. Bokstaven X förekommer, såsom redan omnämnts, alldeles icke och ej heller de båda å bronsplattan återgivna formerna av bokstaven N. De tre N-stämplade märken, som hittats vid undersökningen, äro försedda med två präglar; den ena av dessa är gemensam för två tecken, men båda äro för små för att passa in i bronsformens bokstäver. Dylika fakta tjäna till att ytterligare framhäva, vilken högst betydande omfattning denna prägling av blytecken erhållit vid de skånska marknaderna.

Det har varit förf. möjligt att, tack vare de fynd, som gjorts å kullen, visa, huru fabrikationen av dessa blymärken tillgått. Blyet tyckes ha importerats i barrar, halvrunda i genomskärning och ungefär 4 cm. höga. Åtminstone förekommer bland fynden ett dylikt stycke av en barr, ett par cm. långt (fig. 81,1). Av detta råmaterial gjötos plåtar omkr. 1—2 mm. tjocka (fig. 81,2). Dessa plåtar, vilka uthamrades, om så visade sig behövt, klipptes eller skuros i långa remsor av märkenas ungefärliga bredd. Sådana remsor ha påträffats dels hoprullade, dels raka (fig. 81,3). Vanligen tyckes man av remsorna ha avskurit ett stycke, lagom avpassat till ett vanligt märke. Därefter har blystycket placerats ovanpå bronsformen, varpå man antingen direkt med en hammare eller medelst en mellan denna och formen anbragt stamp präglat tecknet. Möjligt är också, att man stundom sönderklippt blyremsan först efter präglingen.

Bland alla dessa hundraden av blytecken finnes endast ett, som förfärdigats efter en avvikande metod. Det är det lilla sirliga kruset (fig. 81,9 och fig. 87 tredje raden nr 3 från höger). På dettas båda sidor finner man sålunda rena gjutytor, utan spår av hamring, varjämte reliefen är högre än vanligt.

Blyet måste ha ansetts som en ganska dyrbar vara att döma därav, att så många märken blivit omstämplade. Detta senare framgår med full tydlighet av de spår efter olika präglar, som kunna iakttagas på somliga blymärken. Det är ej blott olika bildpräglar, vilka sålunda kunna påvisas, stundom så pass otydliga att de knappast äro skönjbara ens genom förstoringsglas, utan även äldre kontrollmärken, vilka ännu kunna spåras å den

nya prägel. I enstaka fall tyckes hettan från någon eldsvåda eller från en härd ha liksom på nytt framkallat dessa tidigare präglings bildtytor.

Ett påtagligt fall av omprägling erbjuder blymärket å fig. 81,11. Ursprungligen har prägel här utgjorts av ett negerhuvud (tre morianhuvuden sutto som skylt på en medeltida köpmansbod i Falsterbo), vilket man ännu kan skymta å blytecknets nuvarande, av en "majstång" e. d. prydda adwers. Märket omstämplades emellertid med ett likadant negerhuvud på den ursprungliga baksidan förmodligen i och för ändring av kontrollstämpeln. Sedan har detta märke ånyo omstämplats — vilket framgår av den tillplattade ytan på detta andra negerhuvud — och blivit ersatt med den nuvarande majstångliknande prägel ovanpå det först präglade huvudet.

I ej så få fall har f. ö. en omstämpling med en och samma prägel kunnat konstateras, ett förhållande, som måhända kan förklaras även ur annan synpunkt än den rena besparingens. Den första präglingen kan helt enkelt ha blivit otydlig och därför omedelbart följts av en annan, på samma sida.

Även ur dateringssynpunkt äga blymärkena sitt stora intresse. De, till ett antal av över hundra uppgående olika bokstavsformer, som förekomma å blytecknen och vilkas motsvarigheter kunna återfinnas å den tidens borgarkrigsmynt, utgöras samtliga av majuskler, med undantag av en enda. Om man aktgiver på de danska biskopssigillens bokstavsformer, finner man, att majuskler användes i alla de åtta stiften ännu så sent som mellan åren 1407 och 1437 (olika tidpunkter inom de skilda stiften), medan minuskler tidigast förekomma mellan 1387 och 1424.¹ Man torde sålunda kunna antaga, att det enda bevarade blymärke, som präglats med en minuskelbokstav, tidigast tillhör tiden omkr. 1400 eller början av 1400-talet, medan de övriga äro äldre.

Utom dessa hundraden av skattemärken förekomma emellertid bland fynden även två något större, tunna blyskivor, stämp-

¹ HENRY PETERSEN, *Danske geistlige Sigiller* s. XI. Jfr även B. E. HILDEBRAND, *Svenska sigiller från medeltiden*.

lade med var sitt bokstavstecken och dessutom försedda med inskrift. Den ena av dessa skivor är relativt liten, 2,2 cm. i längd, förmodligen beroende därpå, att den råkat sönderrivas. Materialet är anfränt, inskriften — ty en sådan tyckes ha funnits — mutilerad och omöjlig att tyda. Stämpeln, också den skadad, tyckes föreställa ett s i minuskelskrift (fig. 81,18). Den större blyplattan, som stämplats med ett r, likaledes av minuskeltyp, är väl bevarad (fig. 81,17). Längden uppgår till 4,05 cm., tjockleken till i medeltal $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ mm. Den med r-stämpeln försedda sidan har flera inskrifter ristade med ett spetsigt instrument, vilka det tyvärr icke lyckats förf. att med säkerhet tyda.

Vad dessa båda dokument egentligen avse är ej lätt att med bestämdhet avgöra. Att de utgjort fullmakter eller kvitton av något slag kan väl knappast betvivlas. Det förefaller antagligast, att de representerat rättigheter av ett vida mera omfattande slag än de små skattemärkena. Möjligt är också, att de utgjort skuldsedlar eller penningeangvisningar. I vilket fall som helst torde de härröra från slutet av den tid, då fogden bodde på borgen i Skanör. Minuskeltyperna hänvisa, såsom redan framhållits, på tiden omkring eller efter 1400. Då borgen torde ha övergivits vid mitten av 1400-talets förra hälft, ha de båda blydokumenten sannolikt tillkommit under samma århundrades första fjärdedel.

En detalj av intresse är även den omständigheten, att ett öppet C av majuskelform påträffats i två exemplar bland skattemärkena. Om man får döma av Henry Petersens uppgift, att öppna C icke förekomma i Danmark i någon persons privata sigill från en senare tid än ärkebiskop Uffos, år 1228,¹ skulle dessa båda märken sålunda ha börjat präglas redan under förra hälften av 1200-talet, vid tiden för borgens anläggning. Om en relativt hög ålder får måhända även förekomsten av runtecknet f å ett blymärke (fig. 81,16) anses vittna. Samma tecken förekommer som stenhuggarmärke på tre kvadrar i den äldsta lektorie-muren i Lunds domkyrka. Å andra sidan användes i Skåne run-

¹ PETERSEN, anf. arb. s. X.

tecken, dock av yngre karaktär, ännu så sent som av Adam van Düren år 1527 för att ej tala om inskrifterna på våra runstavar.

Att av prägeln på de olika blymärkena draga några detaljerade slutsatser angående deras inbördes ålder är ej lätt. Någon ledning erbjuder naturligtvis bokstavstecknens yttre, fastän formarna vanligen, naturligt nog, äro slarvigt graverade. En och annan ehuru sällan förekommande hållpunkt erhålles även genom de ompräglingar av samma blymärke, som kunnat konstateras.

I stort sett kan man emellertid av bokstavstecknens yttre sluta sig till, att blymärkena tillhöra 1200- och 1300-talen samt början av 1400-talet, således samma tid som myntfynden å borgen. Jämförelser äro gjorda dels med Petersens och Hildebrands avbildningar av sigill¹ och dels med de samtidiga borgarkrigsmynten. Åtskilliga andra förhållanden styrka dateringen ifråga.

Man kan sålunda konstatera, att enstaka majuskelformer, t. ex. det öppna C:et, tyda på förra delen av 1200-talet och andra, t. ex. de med i rundlar slutande utlöpare försedda typerna, liksom det enda bevarade minuskeltecknet (fig. 81,13) — samt de båda likaledes minuskelprydda blyskivorna — på tiden omkr. 1400 eller början av 1400-talet. Till en relativt sen period törde även de av en cirkel eller pärlstav omgivna tecknen höra. Huvudmassan av materialet tyckes emellertid tillhöra 1300-talet och slutet av 1200-talet. Till 1300-talet hänvisa ej blott märkenas överensstämmelser med borgarkrigsmynten, utan även enstaka detaljer, t. ex. sköldformen å ett av märkena (fig. 87 tredje raden nr 6 från vänster) m. m. Ovannämnda fakta visa tillfullo, att bruket av dylika skattemärken var känt i vår sydligaste provins redan under förra hälften av 1200-talet, då Skånemarknaderna började få sin stora betydelse för den nordiska handeln.

I enstaka fall kan man fastslå, att vissa bokstavstyper tillhöra ett samtidigt graverat alfabet. Detsamma är naturligtvis också fallet med de bokstäver, som förekomma å den under grävningsarbetet påträffade bronsformen.

¹ HENRY PETERSEN, anf. arb., B. E. HILDEBRAND, anf. arb.

Nedanför de båda därstädes befintliga N-majuskelnarna synas, såsom redan omnämnts, två X-majuskler. Utanför de båda förstnämnda förekomma på alla tre sidorna ingraverade ramstycken, längs vilka formen råkat sönderslås, enär de äro så pass djupa, att godset blivit ömtåligt där. Detta visar, att formen ifråga varit betydligt större och måhända upptagit alfabetets alla bokstäver med två typer i varje. Dubbelförekomsten av samma bokstäver kan sammanhänga med att man för vinnande av större mångfald städse avbildade bokstäverna i två olika typer, en rätvänd och en avig. Båda dessa former förekomma ofta inom fyndkollektionen.

Av ett visst intresse äro åtskilliga andra präglar än bokstavstyperna, t. ex. de som visa olika slag av bomärken, den majstångsliknande bilden, vissa figurframställningar m. m.

Det återstår slutligen att visa, vartill ovannämnda blymärken använts. Lyckligtvis är det möjligt att med stöd av bevarade urkunder besvara detta viktiga spörsmål.

Att dessa små blybitar gjort tjänst som kvitton på till konungens fogde inbetald skatt framgår sålunda av uppgifter i ett av den bekante tyske forskaren Dietrich Schäfer offentliggjort senmedeltida aktstycke, den s. k. "motboken" (= mötesboken), vilken utgjorde ett slags ordningsstadga för fiskeområdet och som vid fångsttidens början högt upplästes på danska och tyska inför den församlade menigheten.¹ Andra upplysningar om dessa märken förekomma i den likaledes av Schäfer publicerade danska årsavräkningen från Skanör och Falsterbo av år 1494.²

Förklarligt nog erhöles varken fiske- hantverks- eller handelsrättigheter till skänks, utan vederbörande måste för deras utövande erlägga vissa avgifter till konungen. Som kvitto härpå lämnade fogden eller hans ställföreträdare ett dyliktpräglat blymärke, kontrollerat på baksidan till tecken på att avgiften erlagts. Denna skatteavgäld var ganska växlande, beroende på dels den rättighet man önskade förvärva och dels den sökandes nationali-

¹ D. SCHÄFER, *Das Buch des lübeckischen Vogts auf Schonen*, s. 79 f. Ibid. s. 99 f.

tet. De infödda erhöillo sålunda fördelaktigare betalningsvillkor än utifrån kommande.

Orsaken till att ett så stort antal bildtyper kommit till användning å dessa blymärken, ligger förmodligen däri, att man behövde olika präglar varje år för att härigenom kunna kontrollera, att icke ett och samma märke falskeligen användes av innehavaren även under en följande fiskesäsong. Huruvida alla de å baksidan befintliga kontrollkombinationerna voro i bruk under ett och samma år är omöjligt att avgöra. A priori förefaller det knappast troligt, men det finnes en omständighet, som tyder därpå, nämligen att alla de enklare kombinationerna, betecknade med endast streck eller med endast punkter, äro de i fynden vanligast företrädda, medan av de mera komplicerade, betecknade med såväl streck som punkter, i regel förekommer blott ett enda exemplar. Härav skulle man vilja draga den slutsatsen att kontrollkombinationerna voro de samma under årens lopp och att de enklare kombinationerna användes som kvitton för de vanligaste rättigheterna, och de mera invecklade endast för mera sällsynta sådana. Att kontrollmärkena stundom kunde växla även under loppet av en och samma fiskesäsong tyckes emellertid framgå av den omständigheten, att de båda städernas (Skånör och Falsterbo) innevånare löste vagn-tecken tre olika gånger under hösten, nämligen 15 aug. (Marie himmelsfärd), 8 sept. (Marie födelse) och 29 sept. (Michæli).

I den ovannämnda "motboken" ävensom i årsavräkningen av 1494 omnämnas flera olika slag av blymärken,¹ nämligen båt-tecken (för dem som förde pråmar, båtar och fartyg), vagn-tecken (för dem som körde kärror och vagnar), "wraker"-tecken (för fiskare som fiskade med drivgarn)² och marknadstecken. Vad marknadstecknen beträffar är det emellertid ej möjligt att närmare rubricera, vad som innefattades i denna benämning. Förmodligen utgjorde de kvitton på de avgifter, som olika kategorier av

¹ D. SCHÄFER, *Die Ausgrabungen bei Falsterbo*, Hansische Geschichtsblätter, XXVII, s. 92.

² *Ibid.*, s. 84, 85, 100, 110, 113 och 114.

handelsmän måste erlagga. Ej mindre än 941 marknadstecken utgavos år 1494 och betalades med i medeltal 5 penningar stycket. Sannolikt är emellertid, att antalet var mångdubbelt större under marknadernas blomstringstid på 12- och 1300-talet.

Konungens uppbördsman och dennes underordnade övervakade noggrant, att bestämmelserna om avgälder och om de som kvitto för dessa erforderliga blymärkena upprätthölls. Höga böter följde på uraktlåtenheten att följa dessa föreskrifter. Om en styrman anträffades på sjön utan tecken, fick han sålunda böta ej mindre än 40 mark. ("Item soe sal een yegelick stuerman nemen een teyken van den tolner to Sconore edder to Valsterbode ofte die wynt hem verjagede in Zelande edder anderswær; wert hi op gehalten sonder teyken, hi breket 40 marc.")¹ De "kärremän" åter, som färdades utan tecken, sluppo lindrigare undan, men måste likväl böta 3 mark. ("Voert meer en sal geen karinen man gaen sonder teken by drien marcken"),² och det samma gällde även vagnförare ("Ende ist dat een wagenkerle vaert sonder teyken, soe hevet hie broken drie marck").³

Av "motboken" framgår, att dessa blymärken användes både i Skanör och i Falsterbo. Medan, såsom redan omtalats, ett tusental sådana påträffats vid undersökningen av borgen i Skanör, har egendomligt nog under de (av G. J:son Karlin ledda) fleråriga grävningarna i Falsterbohus ruiner intet enda kommit i dagen. Vid en grundgrävning i Falsterbo har emellertid sedermera ett dylikt märke upphittats (fig. 82,2), av alldeles samma typ som de i Skanör påträffade (nu förvarat i Historiska museet i Lund). Även i Dragör på Sjælland, det tredje stora medeltida fiskläget vid Sundet, tillämpades, såsom redan omtalats, liknande bestämmelser, med blymärken som kvitton å fiske- och marknadsutskylder.⁴ Ej heller här ha emellertid kontrollmärken av nämnda slag blivit påträffade.

¹ SCHÄFER, *Das Buch des lübeckischen Vogts* s. 84.

² *Ibid.* s. 85.

³ *Ibid.* s. 85.

⁴ NICOLAISEN, *anf. arb.* s. 344, 349.

Den motbok, vari dessa egendomliga blymärken omnämnas, tillhör visserligen slutet av medeltiden, men dess ursprung går tillbaka åtminstone till 1300-talet. Även denna omständighet bidrager till att ytterligare styrka de slutsatser, vartill förf., särskilt med stöd av märkenas bildtyper, i det föregående kommit, nämligen att dessa i sitt slag unika skattemärken av bly använts redan mycket tidigt under de för hela Norden så viktiga skånska marknaderna, då Skanör och sedermera även Falsterbo utgjorde ett slags frihamn, som i väsentlig grad medverkade till att förmedla varuutbytet emellan stora delar av östra och västra Europa.

ZUSAMMENFASSUNG.

O. Rydbeck: Mittelalterliche Kontrollmarken aus Blei.

Beim Ausgraben der mittelalterlichen Burg in Skanör wurden gegen tausend kleine Bleimarken angetroffen, die an die gleichzeitigen dänischen "Bürgerkriegsmünzen" erinnerten, aber nur auf der einen Seite mit Gepräge und auf der anderen Seite oft mit einem Kontrollzeichen versehen waren. Erhaltene Urkunden zeigen, dass diese Marken als Quittung für Steuerabgaben an den König verwendet worden sind, die während der schonischen Märkte, "nundinæ schaniensis", entrichtet wurden, welche Märkte das Mittelalter hindurch in den beiden, nebeneinander gelegenen schonischen Städten Skanör und Falsterbo gleichzeitig mit dem dort während der Herbstmonate betriebenen reich ergebigen Heringsfischfang florierten. Bevor wir diese bemerkenswerten Funde einer näheren Prüfung unterziehen, dürfte es indessen nötig sein, kurz über die gewöhnlichst vorkommenden Typen derartiger Bleimarken zu berichten.

Marken aus Blei, verwendet als Kontroll- oder Ausweismarken, kamen bereits während der Antike vor. Auch während des Mittelalters spielten sie eine sehr wichtige Rolle, besonders auf dem Handels- und Steuergelände. In einer Zeit, wo die Schreibkunst so gut wie unbekannt war, hatten sie eine grosse Bedeutung und wurden in fast allen Gesellschaftsschichten benutzt. Auch Städte und Korporationen hatten ihre besonderen Marken. So waren die Handwerker verpflichtet, ihre Waren zu zeichnen, und die Kaufleute taten das Gleiche aus Gründen der Zweckmässigkeit. So z. B. wurden alle Tuchballen mit besonderen Plomben versehen. Drei solche sind bei der vom Verf. bewerkstelligten Ausgrabung der Burg in Skanör angetroffen worden. Eine von diesen stammte aus Ypern her, eine andere aus Mecklenburg, die Herkunft der dritten ist unbekannt (Fig 81, 4—6). Auch in dem nahegelegenen Falsterbo ist eine solche Tuchplombe zufälligerweise gefunden worden (Fig. 82, 1).

Bei Untersuchungen in der Seine in Paris — wie auch in der Themse in London — ist eine grosse Anzahl Bleimarken verschiedener Art angetroffen worden. Zu einem nicht unbedeutenden Teil stellen diese Pilgermarken dar. Solche sind auch in Schweden bekannt, wo sie besonders durch auf St. Birgitta geprägte Marken (Fig. 82, 3) vertreten sind. Ausserdem gab es Messmarken, mittelst welcher man die Teilnahme der Geistlichen an den Messen kontrollierte, Fouragiermarken, die als Quittungen über für das Königshaus ausgeführte Gratisrequisitionen dienten, Marken politischer Vereine und schliesslich Marken für Handwerker und Lieferanten.

In dem französischen Städtchen Théroouanne sind ausserdem eine Menge Bleimarken, ein- oder doppelseitig geprägte, angetroffen worden, die ganz einfach als lokale Notmünzen gedient haben dürften, leicht erklärlich in einer Zeit, wo die Scheidemünzen nicht immer in einer Menge vorkamen, wie sie dem Bedarf entsprach. Bleimarken derselben Art hat es nachweislich auch in den Niederlanden und in England gegeben. Ähnliche Marken (Fig. 83, 2) sind ferner in Schweden bei dem alten Kungahälla, ganz nahe bei Göteborg, und auf Alsnöhus unweit Stockholm angetroffen worden. Auch in Falsterbo sind zwei Bleimarken (Fig. 83, 3—4) gefunden worden, die wahrscheinlich derselben Kategorie angehören. Während noch späterer Zeit sind derartige Marken in grosser Ausdehnung zur Anwendung gekommen.

Von ganz besonderer Art sind die sog. Bettlermarken, dazu bestimmt, die Bettler der eigenen Kommune gegen Invasionen fremder Landstreicher zu schützen. Solche Marken gab es hier in Schweden noch so spät wie Ende des 18. Jahrhunderts (Värmland) und Anfang des 19. Jahrhunderts (Västmanland). Fig. 84, 1 gibt eine hübsche messingne Bettlermarke aus Kopenhagen, datiert 1664, wieder, die vielleicht einem sog. Bettlerkönig gehört hat, d. h. dem von der Kommune angestellten "Beamten", der die Bettler auf ihren Wanderungen anführte. In den Rechnungsbüchern der Stadt Ystad werden Bleimarken an die Armen in den Jahren 1637 und 1647 erwähnt, und schon 1548 erging ein Befehl an die Bürgermeister und Räte in allen Städten Dänemarks, dass armen Leuten Bettlermarken, auf der Brust zu tragen, gegeben werden sollten.

Von ganz anderer Art als die obenerwähnten Bleimarken sind die kleinen Bleiplatten von etwa 1 Quadratcentimeter Grösse, die in einer Anzahl von etwa tausend Stück vom Verf. bei den Ausgrabungen in Skanör angetroffen worden sind. Gegen zweihundert von diesen sind ungeprägt, während die übrigen 800 einseitige Prägungen von etwa 250 verschiedenen Typen aufweisen. Ausserdem zeigt ungefähr die Hälfte dieser Platten auf der Rückseite Kontrollzeichen in Form eines verwickelten Systems von Linien und Punkten (Fig. 87). Nicht weniger als gegen 80 verschiedene Kontrollkombinationen haben festgestellt werden können, alles aber weist darauf hin, dass sowohl die Prägungen als die Kontrollierungen noch mannigfaltiger gewesen sind, als es die Funde ausweisen.

Ungefähr die Hälfte der Prägungen besteht aus Buchstabenzeichen (Fig. 85), sämtlich Majuskeln ausser einem einzigen, während die andere Hälfte (Fig. 86—87), aus verschiedenen Symbolen besteht, wie Kreuzen, Sternen, Halbmonden, Pfeilspitzen, Rosten, Kronen, Krügen, Hausmarken usw.

Diese Bleimarken sind auf folgende Weise hergestellt. Die Bleiplatte ist in schmale Streifen zerschnitten, und danach sind die Marken in Formen gestanzt worden; nur eine einzige ist gegossen. Eine derartige fragmentarische Form oder Stanze aus Messing (Fig. 81, 19 und Fig. 85 unten), versehen mit vier eingravierten Majuskelzeichen, ist auch unter den Funden angetroffen worden.

Allem nach zu urteilen, fällt die Zeit der Anfertigung dieser Bleimarken mit der Zeit der Existenz der Burg zusammen, also der Periode von der Mitte der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts an bis in den Anfang des 15. Jahrhunderts hinein, eine Datierung, die mit dem Zeugnis der Münzenfunde übereinstimmt. Nur eine einzige, ein Minuskelzeichen tragende Bleimarke wurde angetroffen, ausserdem aber zwei um ein Mehrfaches grössere, dünne Bleiplatten, je mit einer Minuskel sowie mit einer mittelst eines spitzen Instruments eingeritzten Inschrift versehen. Die letztgenannten Bleimarken (Fig. 81, 17-18) sind als eine Art Vollmachten o. dgl. aufzufassen, die vermutlich Rechte weitgehenderer Art als die kleineren verliehen. Diese letzteren stellen, laut Auskünften in dem von DIETRICH SCHÄFER in *"Das Buch des lübeckischen Vogts auf Schonen"* veröffentlichten sog. Mõtþòk, eine Art Steuerquittungen dar, also Quittungen darüber, dass ihr Inhaber die zur Ausübung seines Gewerbes erforderliche Steuerzahlung geleistet hatte. So werden sowohl Boots-, Wagen- und Fischermarken als auch Marktmarken erwähnt. Um betrügerische Manipulationen mit den Marken unmöglich zu machen, wurden diese für jedes Jahr verschieden geprägt und kontrolliert. Die Steuer wurde zu bestimmten Zeiten im Herbst an den Steuereinnahmer auf der Burg eingezahlt, und man hat feststellen können, auf welchem Teil des Burghügels die Einzahlung vor sich gegangen ist.

Strenge Strafen trafen die Gewerbetreibenden, die ohne Marke angetroffen wurden. Ein Schiffer musste so die bedeutende Summe von 40 Mark als Strafgeld erlegen, ein Karrenführer oder Fuhrmann 3 Mark.

Ähnliche Steuermarken sind in der Schwesterstadt Falsterbo zur Verwendung gekommen, wo jedoch nur eine einzige (Fig. 82, 2) zufälligerweise bei Ausschachtungsarbeiten angetroffen worden ist. Sicherlich sind sie auch an anderen Orten als in den beiden schonischen Städten vorgekommen, vorläufig scheinen aber diese bemerkenswerten mittelalterlichen Steuermarken aus Schonen die einzigen ihrer Art zu sein, die bisher von der Forschung beachtet worden sind.